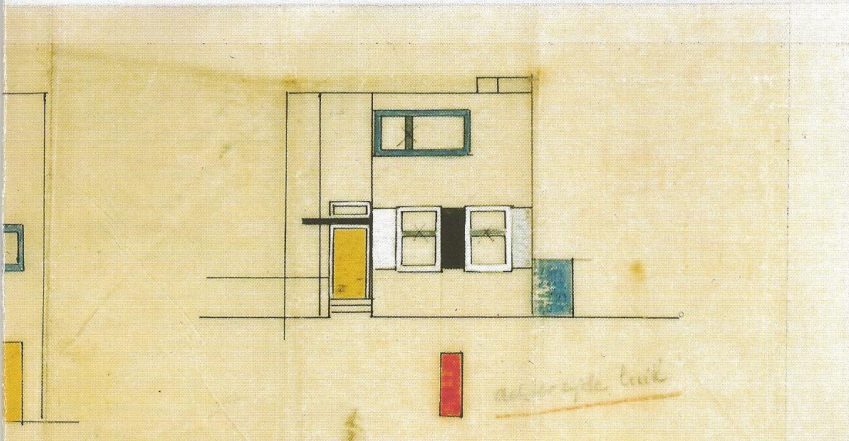

HUIS VAN ZESSEN door VAN EESTEREN en VAN DOESBURG

Loie Staal.
Geel. Konijnhout wit. ?
Het bruin of alle wit.
Looft. Gitehout. Bij, geteub.
Konijnhout in de kleur rood in aangegeven
Konijnhout en het roodhout de helft
of alle blauw of alle wit.
met spitsa met andere kleur.
Lekker op de onderverdieping der
men, welke ^{overal} altijd grijs wordt (zie)

waars tekenen in de voorgevel
van de rillenkant rood eveneens. Het witte bij de voorden en
het blauwe in de zijgevel.
met die tekenen moet de helft zijn
der bruin. (in twee)
son de gang oprij wordt blauw.
Looft de tekenen aantonden.
oprij en wat verder wit in aangegeven grijs.

Woonhuis te Alblasterdam

*C. van Eesteren architect,
T. van Doesburg, kleur*

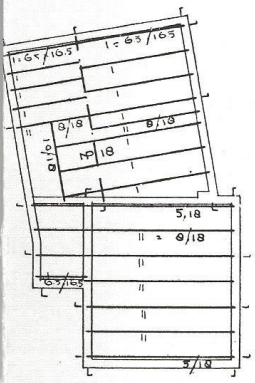
Het woonhuis van de weduwe A. van Zessen aan de West-Kinderdijk te Alblasterdam werd in 1923 gebouwd. Het ontwerp had Van Eesteren al in maart gereed, maar tijdens de bouw was hij niet aanwezig, want in mei vertrok hij naar Parijs om daar samen met de schilder Theo van Doesburg de later beroemd geworden Stijl-tentoonstelling voor te bereiden. De tekening van het huisje had Van Eesteren meegenomen. Aan de hand daarvan ontwierp Van Doesburg het kleurenschema voor kozijnen, ramen, deuren en luiken. De ingekleurde tekening, voorzien van aanwijzingen voor de schilder en vergezeld van een - nu volledig verschromten - kleurstaal stuurde Van Eesteren vanuit Parijs naar Alblasterdam. Eind november was het huis voltooid; alleen de luifel boven de ingang deur was vanwege de weersomstandigheden nog niet zwart geteerd. Pas rond de jaarwisseling 1923-24, toen Van Eesteren weer thuis was, zag hij het huis met zijn kleuren voor het eerst in werkelijkheid. Hij vond het 'prachtig van kleur. Ik zie het elken dag en steeds heb ik er weer opnieuw een nieuw plezier in.' Het luxueuze Franse tijdschrift 'L'Architecture Vivante' publiceerde het huis in het voorjaar van 1924. Toen Van Doesburg de kleurenreproducties zag raakte hij buiten zichzelf van vreugde: hij dacht dat het huisje 'nog wereld beroemd' zou worden. Dit was een vergissing. In boeken over de moderne Nederlandse architectuur zal men dit woonhuis tevergeefs zoeken (alleen in de tweede editie van de 'Nieuw-Nederlandse Bouwkunst' van J.G. Wattjes is het ontwerp opgenomen). Het huis is weliswaar ten onrechte vergeten maar dat hangt ook samen met de oorspronkelijke opzet van Van Eesteren. Hij - laat staan zijn opdrachtgever - wilde helemaal geen 'reuze manifestatie'. Van Eesteren beschreef het huis gewoon als een 'dijkhuis', een 'type dat gebouwd op de helling der hoge dijken ... in het landschap der groote rivieren een belangrijke rol speelt, daar het hetzij alleen staand, hetzij in groepen steeds als achtergrond van groote watervlakten het landschap bepaalt.' Achter de dijken is de bouwgrond meestal zeer slecht, daarom moeten de huizen in de beperkte ruimte van de dijhelling gebouwd worden met als gevolg dat de plattegronden uiterst beknopt en veelal zeer primitief zijn.

Van Eesteren wilde niet meer - maar ook niet minder - dan het type dijkhuis op het niveau van zijn tijd tillen: geen decoratieve overbodigheden, geen romantiek, maar zakelijkheid en vooral een goede plattegrond. De mogelijkheden waren in alle opzichten beperkt. Het budget was niet ruim en de bouw zou uitgevoerd worden door een plaatselijke timmerman; modernistische nieuwigheden waren dus niet mogelijk, degelijkheid stond voorop. Desondanks is het huis één van de vroegste voorbeelden van moderne functionalistische architectuur geworden: strakke volumes, gedekt door een plat dak en verlevendigd door functionele elementen zoals de zwarte luifel, het blauwe venster in de hoek van de eerste verdieping en de functionele plaatsing en vorm van ramen en deuren. Het type, materiaalgebruik en in het algemeen ook de constructie zijn traditioneel; de vormverschijning daarentegen is radicaal nieuw. Met name het aanzicht vanaf het water laat zien wat Van Eesteren bedoelde: een eenvoudige duidelijk sprekende vorm, een gave, uit de plattegrond voortkomende indeling van het gevelvlak en vooral geen romantische rommel.

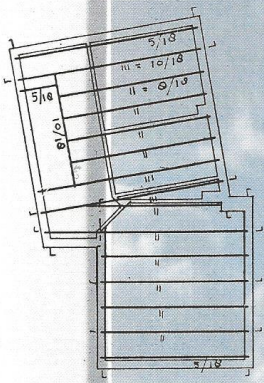
De plattegrond toont dat het huis uit twee in elkaar geschoven rechthoeken bestaat. Dit wordt veroorzaakt door de vorm van het perceel. Het was blijkens de tekening oorspronkelijk de bedoeling dat de knik in de linker zijmuur alleen tot aan de luifel zichtbaar zou zijn; boven de vestibule zou de muur dan terugspringen en de knik overgaan in de buitenhoek van het trappenhuis. Tijdens Van Eesteren's afwezigheid echter heeft de aannemer de hal verruimd ten gevolge waarvan de zijgevel al in de buurt van de eerste traprede van richting verandert. Daarom loopt nu de knik in de muur zichtbaar door tot aan de dakrand. Van Eesteren was duidelijk niet gelukkig met dit resultaat. Op de foto's die hij heeft laten maken is de knik weliswaar alleen aan de iets gebroken lijn van de dakrand afleesbaar, maar hij vond dit blijkbaar zo storend dat hij door een minuscule retouche de oorspronkelijk bedoelde toestand - althans op de foto - herstelde.

De verschijningsvorm van het woonhuis wijst in de toekomst, zij refereert aan de moderne produktiemethoden van de scheepsbouwindustrie aan de overkant van de Kinderdijk. Het was de bedoeling het Ford-model 'T' van de dijkhuisjes te bouwen. Sprekend modern maar tevens nuttig

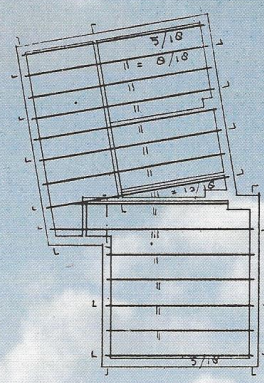

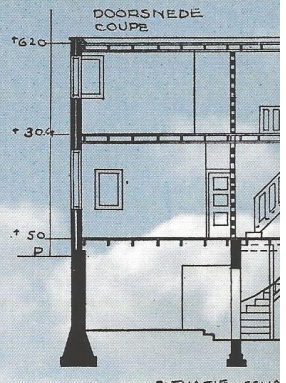
1^e BALKLAAG

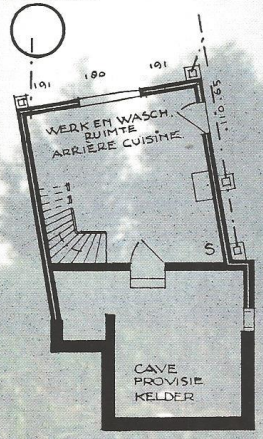
2e BALKLAAG

PLATBALKLAAG

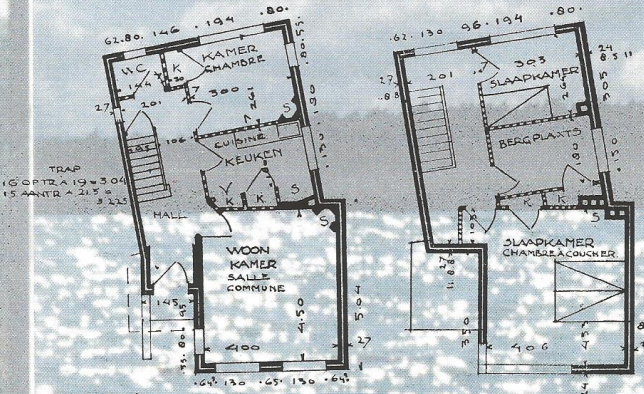

SITUATIE SCHAKEL
WIEL É

KELDERPLAN
REZ-DE-CHAUSSEE (0.50m sous-sol)

APPLICATI
ERKLARING:
■ BAKSTEEN. BRIQUES
■ DRYFSTEEN. PIERRE-PONCE
■ VERANKERING
■ STOKPLAATS. CHEMINÉE

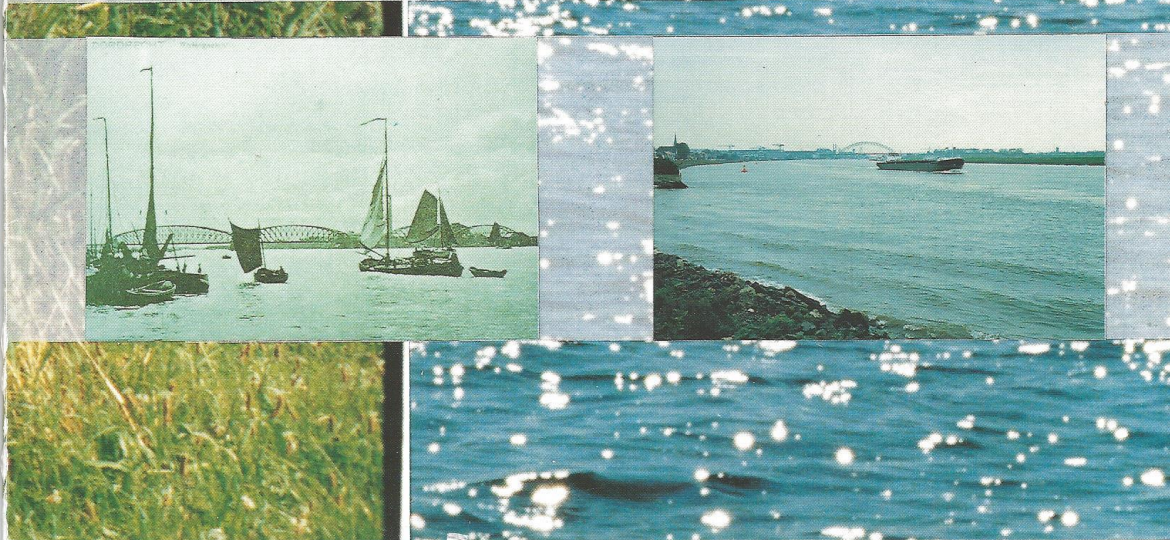

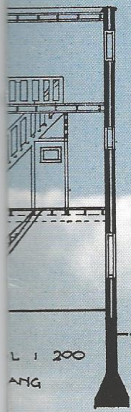
BEGANE GROND
1^e ETAGE

VERDIEPING
2^e ETAGE

TUIN
JARDIN

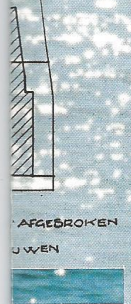
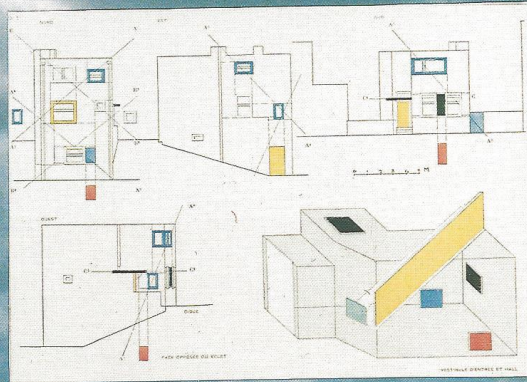

wanneer het regent is de luifel. Zwart ge-
verfd en van Berlagiaanse afmetingen lijkt
hij ondanks zijn zwaarte door het gebrek
aan zichtbare ondersteuning te zweven. Op
de eerste verdieping wordt de traditionele
onaantastbaarheid van de hoek van het ge-
bouw op rationele wijze doorbroken. Het
venster heeft zijn functie, want het is heel
plezierig te zien wat verderop op de Kinder-
dijk gebeurt. Evenals de luifel lijken de bo-
venste lagen metselwerk te zweven omdat
het blauwe kozijn in de hoek optisch geen
ondersteuning kan bieden. Van Eesteren
heeft het huis voorzien van een plat dak; hij
wilde geen overstek en beslist geen hellend
dak omdat deze de strakke silhouetwerking
zouden verstoren.

Tenslotte de kleuren: Van Doesburg heeft
een ingewikkelde verklaring geschreven
die erop neer komt dat de kleuren diagonale
relaties met elkaar onderhouden. Dit staat
haaks op het steun- en lastprincipe van de
architectuur. De zogenaamde 'kleurcon-
structie' staat op gespannen voet met de ar-
chitectonische constructie waardoor het
gebouw minder zwaar lijkt en esthetisch
verlost wordt - daarom gebruikt Van Does-
burg soms ook de uitdrukking 'kleuroplos-
sing' - van zijn binding aan de wetten van de
statica. Ook voor het trappenhuis maakte Van
Doesburg een constructie in kleur. De repro-
ductie van de tekening is echter niet gemak-
kelijk leesbaar. Te zien is de ruimte van de
traphal op de begane grond, begrensd door
de wanden van woonkamer, keuken en een
deel van de slaapkamer. Het lagere volume
links is de vestibule; het schuin naar achter
lopende vlak rechts is de achterwand van
de traphal. De diagonale vlakken van de trap
zijn duidelijk herkenbaar. De kleinere in de
ruimte zwevende vlakjes geven de kleur
aan van steeds één paneel van de vier deu-
ren in de traphal. De ruit links boven is een
vierkant vlak in het plafond van de hal. Na de
wijziging van de zijgevel heeft echter deze
ruimte een andere vorm gekregen waar-
door dit vlak niet meer zinvol is. Nadat de te-
kening gelezen is verliest deze veel van haar
geheimzinnige charme, omdat daardoor en
in de werkelijkheid alle elementen hun vas-
te plaats hebben gekregen: het bedoelde
effect van in de ruimte zwevende vlakken
gaat helaas verloren. Met enige verbeeld-
ingskracht echter kan deze 'tekortkoming'
van de werkelijkheid opgeheven worden.

Lit.: Evert van Straaten, *Theo van Doesburg, schilder
en architect*, Den Haag 1988

Dwelling in Alblasserdam
C. van Eesteren, architect,
T. van Doesburg, colour

The dwelling of the widow A. van Zessen on the West-Kinderdijk in Alblasserdam was built in 1923. Van Eesteren had already completed the design in March, but was not present during construction as he had left for Paris in May in order to prepare the Style Exhibition (later to become famous) together with Theo van Doesburg. Van Eesteren had taken the plan of the house with him. Using this plan, Van Doesburg devised the colour scheme for the frames, windows, doors and shutters. The coloured drawing, complete with instructions for the painter and accompanied by a - by now completely faded - colour chart was sent by Van Eesteren from Paris to Alblasserdam. By the end of November the house was ready; only the awning above the door entrance had not yet been tarred black, due to weather conditions. Not until the turn of the year of 1923 - 24, when Van Eesteren was back home, did he actually see the house with the colours. He deemed it 'of a marvellous colour. I see it every day and each time I see it I still get pleasure in looking at it.'

The glossy French magazine, entitled 'L'Architecture Vivante', published the house in the spring of 1924. When Van Doesburg saw the colour reproductions he became beside himself with joy; he thought that the house would become 'world renowned'. He was mistaken. One will look in vain for this house in books on modern Dutch architecture (the design only appears in the edition of the 'Nieuw - Nederlandsche Bouwkunst' by J.G. Wattjes). It is true that the house has been unjustly forgotten but that has also to do with the original intention of Van Eesteren. He - not to mention his client - did not want a 'giant display'. Van Eesteren described the house as just a 'dyke house', a 'type of house that is built on the slope of high dykes ... that plays an important rôle in the countryside of large rivers as it, whether standing on its own, or whether in groups, determines the landscape as a background for large expanses of water.' Behind the dykes the land for building is usually very bad, and that is why the houses have to be built on the limited space of the dyke slope, with as consequence that the ground plans are extremely brief and often very primitive.

Van Eesteren wanted no more - but no less, either - than to raise this kind of dyke house to the standard of his age; no decorative excesses, no romance, but compactness and, in particular, a good layout. The possibilities were restricted in every aspect. The budget was not large and the construction was to be carried out by a local carpenter; modernistic novelties were therefore not feasible and solidity was foremost. Nevertheless, the house has become one of the earliest examples of modern functionalistic architecture: austere volumes, covered by a flat roof and livened up by functional elements, such as the black awning, the blue window in the corner of the first floor and the functional positioning and shape of windows and doors. The type, the use of materials and, in general, also the construction are traditional; the morphological appearance is, conversely, radically new. Especially the view from the water indicates what Van Eesteren's intention was: a simple, clearly defined form, a sound layout of the outside walls originating from the ground plan and by no means any romantic rubbish.

The ground plan shows that the house is composed of two rectangles pushed together. This is caused by the shape of the plot. It is evident from the drawing that the original idea was that the twist in the left side-wall should only be visible up to the awning; above the vestibule, the wall was to recede and the twist continue into the outside corner of the staircase. During Van Eesteren's absence, however, the builder had enlarged the hall, with the consequence that the side outside-wall changed direction already in the vicinity of the first step of the stairs. That is why the twist in the wall continues visibly through to the roof edge. Van Eesteren was

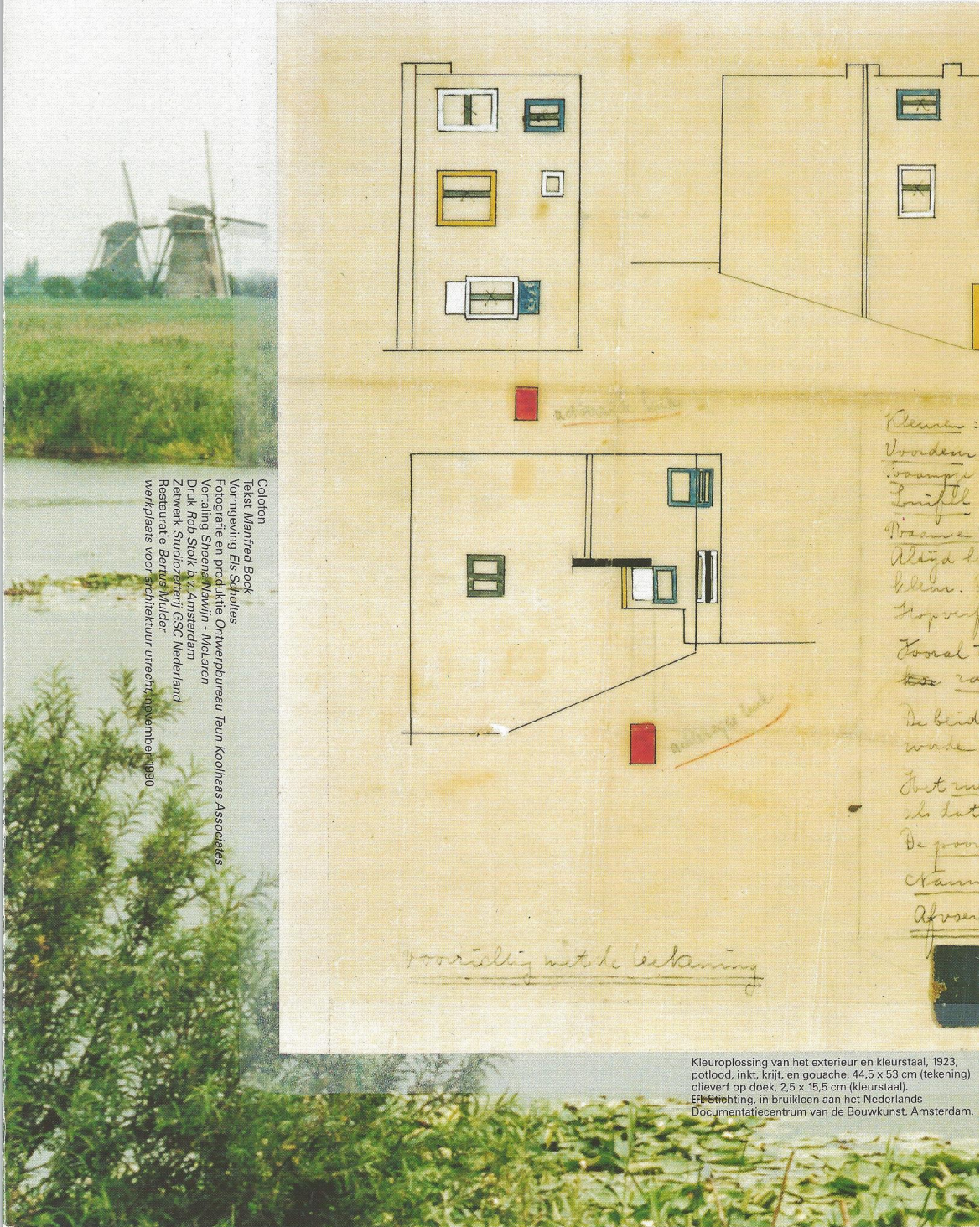
clearly not happy with this effect. On the photos which he had made, the twist is indeed only discernible because of the somewhat broken line of the roof edge, but he apparently deemed it so annoying that he restored, by means of a minute touch-up, (at least on the photo) it to its originally intended state.

The morphological appearance points to the future, it reflects the modern methods of production of the shipbuilding industry on the other side of the Kinderdijk. The objective was to build the Ford-model 'T' of the dyke houses. Strikingly modern, but also useful when it rains, is the awning. Painted black and of Berlagian dimensions, it looks, in spite of its heaviness, as if it is floating, due to the lack of visible support. On the first floor, the traditional inviolability of the corner of the building is interrupted in a rational way. The window has its function, as it is very pleasurable to see what is happening further on on the Kinderdijk. Like the awning, the uppermost layers of masonry appear to float, as the blue frame in the corner offers optically no support. Van Eesteren provided the house with a flat roof; he did not want an overhanging and definitely not a sloping roof, because they would disturb the austere outline.

Lastly the colours. Van Doesburg wrote a complicated description which boils down to the colours being diagonally related to each other. This is in contradiction to the support and burden principle of the architecture. The so-called 'colour construction' is at loggerheads with the architectural construction, which causes the building to appear less heavy, and is aesthetically released from - that is why Van Doesburg sometimes uses the expression 'colour solution' - being bound to the laws of statics. Van Doesburg also made a colour construction for the staircase. The reproduction of the drawing is, however, not easily legible. The space of the staircase hall on the ground floor can be seen, bounded by the walls of the sitting room, kitchen and a section of the bedroom. The lower volume on the left is the vestibule; the space slanting backwards to the right is the back wall of the staircase hall. The diagonal surfaces of the stairs are clearly recognizable. The

smaller surfaces floating in space indicate the colour of only one panel each time of the four doors in the staircase hall. The window on the top left hand corner is a square shape in the ceiling of the hall. Since the alteration of the side outside-wall, this space has taken on another shape, as a result of which this surface is not significant any more. When the drawing has been read, it loses much of its secret charm, as by doing this and in reality, all the elements have been given a fixed place; the intended effect of the surfaces floating in space is unfortunately lost. Using some imagination, however, this 'inadequacy' of the reality can be eliminated.

Colofon
Tekst: Manfred Bock
Vormgeving: Eris Scholtes
Fotografie en productie: Omroepbureau Teun Koelhaas Associates
Vereniging Steen en Wijn - Mclaren
Druk: Rob Stok, v. Amsterdam
Zetwerk: Studiozetterij GSC Nederland
Restauratie: Bertus Mulder
Werkplaats voor architectuur: utrecht, november 1990

Kleurplossing van het exterieur en kleurstaal, 1923, potlood, inkt, krijt, en gouache, 44,5 x 53 cm (tekening) olieverf op doek, 2,5 x 15,5 cm (kleurstaal).
EFL-Steening, in bruikleen aan het Nederlands Documentatiecentrum van de Bouwkunst, Amsterdam.